

تبیین راهکارهای دستیابی به امنیت پایدار با تأکید بر مؤلفه‌های

فرهنگی در استان سیستان و بلوچستان

سید ناصر شیخی‌راد،¹ علیرضا گزمه،² ابوبکر رئیسی³

تاریخ دریافت: 96/03/13

تاریخ پذیرش: 97/02/02

از صفحه 31 تا 56

پژوهش‌نامه نظم و امنیت انتظامی، سال یازدهم،
شماره دوم (پیاپی چهل و دوم)، زمستان 1397

چکیده

مقدمه: مسئله امنیت اجتماعی از جمله مباحثی است که نقش قابل‌توجهی در تهدید و یا تقویت زیرساخت‌های پیشرفت یک اجتماع ایفا می‌نماید و راهکارهای ارتقاء و ثبات آن در هر گستره جغرافیایی، اسباب و علل سببی و ایجابی مربوط به خود را دارا است. برخی از مؤلفه‌ها مانند فرهنگ، نظام سیاسی، وضعیت اقتصادی، موقعیت ژئوپلیتیکی و سرزمینی می‌توانند تأثیر بسزایی در تأمین امنیت اجتماعی و ثبات آن داشته باشند؛ بنابراین هدف پژوهش حاضر بررسی نقش مؤلفه‌های فرهنگی در ایجاد امنیت پایدار در استان سیستان و بلوچستان است.

روش: پژوهش حاضر از نوع توصیفی پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش، کلیه ساکنین استان سیستان و بلوچستان به تعداد 2534327 نفر می‌باشند که از این تعداد 384 نفر با استفاده از فرمول کوکران و روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای به‌عنوان نمونه انتخاب شدند و برای جمع‌آوری اطلاعات از ابزار پرسشنامه استفاده شد.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که در میان مؤلفه‌های امنیت پایدار با تأکید بر مؤلفه‌های فرهنگی، رسانه‌های گروهی با میانگین رتبه‌ای 3/99 دارای اهمیت بیشتری نسبت به سایر عوامل در جهت دستیابی به امنیت پایدار می‌باشد. این در حالی است که فرهنگ شیخوخت دارای کمترین اهمیت در جهت دستیابی به امنیت پایدار است.

نتیجه‌گیری: نتایج به دست آمده نشان می‌دهد مؤلفه‌های فرهنگی تأثیر بسزایی در جهت دستیابی به امنیت پایدار دارند. به عبارت دیگر، مؤلفه‌های فرهنگی موجب کاهش ناامنی و افزایش امنیت پایدار در منطقه می‌گردند.

کلیدواژه‌ها: امنیت، فرهنگ، سیستان و بلوچستان، شهرهای مرزی.

1- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد علوم سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد زاهدان، (نویسنده مسئول): naser.rad.94@gmail.com

2- دانشجوی دکتری کشف جرم دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران.

3- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد مدیریت کارآفرینی دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان.

مقدمه

انسان برای تسلط بر طبیعت، فرار از ناامنی و تهدید، تأمین نیازهای اساسی خود و در یک کلمه برای دستیابی به امنیت و احساس ایمنی، زندگی اجتماعی را برگزید. وانگهی به موازات گسترش اجتماعات و با پیچیده‌تر شدن روابط و تعاملات اجتماعی وارد گوناگونی شد که عرصه‌های زندگی را تحت عناوین اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و غیره از هم متمایز کرده و امنیت او را تحت‌الشعاع قرار داد. بدین ترتیب، بشر با تجمع و تشکیل جامعه، بستری نو برای تهدید امنیت خود فراهم آورد که از زندگی جمعی او ناشی می‌شود؛ او که برای فرار از ناامنی و دستیابی به احساس امنیت، جامعه را تشکیل داده بود، به‌زودی دریافت که این بار امنیتش نه تنها از سوی طبیعت و عوامل طبیعی، بلکه از سوی انسان‌ها و عوامل گوناگون اجتماعی، اقتصادی و سیاسی نیز تهدید می‌شود. از این‌رو، دغدغه همیشگی او جهت دستیابی به احساس امنیت در مقوله‌ای جدید تحت عنوان احساس امنیت اجتماعی ظهور کرد که در پی تأمین آن علل و اسباب لازم را باید شناخت (نبوی و همکاران، 1389: 74).

موضوع امنیت اجتماعی از جمله مباحثی است که نقش قابل‌توجهی در تهدید و یا تقویت زیرساخت‌های پیشرفت یک اجتماع ایفا می‌نماید. مسئله امنیت اجتماعی و راهکارهای ارتقاء و ثبات آن، در هر گستره جغرافیایی، اسباب و علل سببی و ایجابی مربوط به خود را داراست. از این‌رو دغدغه اصلی یک حکومت، تأمین امنیت است چراکه در صورت توفیق در این امر، از یک‌سو شایستگی و صلاحیت حکومت به اثبات می‌رسد و از سوی دیگر، زمینه جلب مشارکت عمومی برای هر نوع همکاری با حکومت و برنامه‌ریزی‌های بعدی فراهم می‌شود (محسنی، 1388: 5). به عبارت دیگر، اگرچه امنیت و عوامل و موانع آن به‌طور کلی در تمام دنیا، شاخص‌های عمومی و مشترکی دارند، اما بسته به باورها و ارزش‌ها، محیط جغرافیایی، تمدن‌های پیشین و پسین تفاوت و شدت و ضعف دارد که قابل‌تأمل و توجه است. نگاه جامع و همه‌جانبه به موضوع امنیت نمی‌تواند بدون در نظر گرفتن نقش سایر عوامل مؤثر در ثبات و استمرار آن متمرکز واقع گردد (حافظ‌نیا، 1381: 50)؛ بنابراین در میان مؤلفه‌های تأثیرگذار بر امنیت اجتماعی، برخی از مؤلفه‌ها نقش برجسته داشته و سهم مهمی در کسب، تثبیت و توسعه آن دارند. مؤلفه‌هایی مانند فرهنگ، نظام سیاسی، وضعیت اقتصادی، موقعیت ژئوپلیتیکی و

سرزمینی، دیپلماسی پویا و وسیع می‌توانند تأثیر بسزایی در تأمین امنیت اجتماعی و ثبات آن داشته باشند. فرهنگ، از ارکان اصلی هویت ملی هر ملت محسوب می‌شود. فرهنگ غالباً با تکیه زدن بر آداب‌ورسوم، شخصیت و هویت فرهنگی یک ملت را تشکیل می‌دهد. آداب‌ورسوم و سنن اجتماعی هر ملت، علاوه بر انعکاس و فرآیند کارکرد آن‌ها، عمده‌ترین عنصر تشخیص‌دهنده هویت ملی هر سرزمین است (کوئن،¹ 1385: 37).

بنابراین یکی از نقاط حساس و حیاتی جمهوری اسلامی ایران، مرز جنوب شرقی کشور به‌ویژه استان سیستان و بلوچستان می‌باشد. مقوله امنیت در استان سیستان و بلوچستان دارای شرایط خاص خود است؛ چرا که عوامل تهدیدکننده امنیت در این استان به‌مراتب بیش از سایر استان‌های کشور است؛ از یک‌سو هم‌مرزی وسیع با کشورهای بی‌ثباتی همچون افغانستان و پاکستان و از سوی دیگر، تفرقه‌افکنی‌ها و توطئه‌های دشمنان خارجی، محرومیت شدید استان، نرخ بالای بیکاری، کشاورزی کم‌رونق و عواملی دیگر از این دست، باعث شده که امنیت و به طبع آن، امنیت اجتماعی در این استان پایین‌تر از سایر استان‌های کشور باشد و با توجه به اینکه این استان دارای شرایط خاص امنیتی خود است و آگاهی از راهکارهای فرهنگی تأثیرگذار بر ثبات امنیت این استان می‌تواند واقعیت‌های قابل‌توجه آن را منعکس نماید؛ بنابراین در این پژوهش به دنبال پاسخ به این سؤال هستیم که راهکارهای دستیابی به امنیت پایدار با تأکید بر مؤلفه‌های فرهنگی در استان سیستان و بلوچستان کدامند و رتبه‌بندی آن‌ها چگونه است؟

پیشینه و مبانی نظری

پیشینه پژوهش

پژوهشی توسط عزیزی و آذرکمند در بررسی عوامل واگرایی قوم بلوچ و تأثیر آن بر امنیت کشور در سال (1390) انجام شد. آن‌ها در این پژوهش بر این فرض بودند که برخورد سخت‌افزارانه، امنیتی و سیاسی با گروه‌های قومی سبب افزایش احساس محرومیت سیاسی و اقتصادی در آن‌ها می‌شود. نتایج نشان داد که این مسئله احساس رضایت، حساسیت، اعتماد و مشارکت سیاسی قومیت‌ها، توان سیاست‌سازی دولت در

زمینه حفظ یکپارچگی، انسجام و هویت ملی را کاهش داده، زمینه بهره‌برداری فرصت‌طلبانه کشورهای بیگانه را فراهم می‌آورد. آن‌ها همچنین به این نتیجه رسیدند که عدم مشارکت قوم بلوچ در تحولات سده اخیر به علت مؤلفه‌هایی نظیر قومیت، مذهب، دوری از مرکز و... میزان همگرایی این قوم را با ملت ایران متأثر ساخته و دولت مرکزی باید با اتخاذ سیاست‌های خاص، قومیت‌ها را به‌سوی مشارکت ملی سوق دهد تا هویت ملی آن‌ها تقویت شود.

رحمتی و همکاران (1391)، در مقاله‌ای با عنوان «بررسی تأثیر فرهنگ بر مقوله امنیت»، به بررسی راهکارهای فرهنگی به‌منظور مقابله با تهدیدات فرهنگی پرداختند. آن‌ها با بهره‌گیری از روش توصیفی - تحلیلی و تحلیل محتوا به این نتیجه رسیدند که پایین بودن سطح عمومی فرهنگ، ناآگاهی و فقر بینش مردم نسبت به فرهنگ و ارزش‌های ملی باعث کاهش امنیت ملی می‌گردد.

حاجیانی (1391)، در پژوهشی با عنوان «هویت ایرانی - اسلامی و امنیت پایدار» رابطه هویت ملی و هویت مذهبی را با امنیت مورد بررسی و تحلیل قرار داده است. این تحقیق با استفاده از روش اسنادی و مطالعه کتابخانه‌ای انجام گرفته است. نتایج تحقیق حاکی از آن است که برای تحقق امنیت پایدار راهبرد امنیتی کشور می‌بایست به سمت تقویت رویکرد وحدت در کثرت و ترکیب‌گرایی میان انواع هویت‌های جمعی اعم از ملی، اسلامی و قومی (و حتی هویت مدرن) باشد. همچنین برای تحقق شرایط امنیت پایدار باید درصد تقویت رابطه میان فرهنگی و کاهش حساسیت‌های بین فرهنگی میان پیروان و علاقه‌مندان به انواع خرده‌هویت‌های موجود در جامعه ایران بود.

یاوری بافقی و همکاران (1392)، مطالعه‌ای را با عنوان «تحلیلی بر تأثیر هم‌گرایی ملی اقوام ایرانی بر امنیت عمومی جمهوری اسلامی ایران» انجام دادند. روش اجرای این پژوهش توصیفی تحلیلی بوده و به‌منظور گردآوری اطلاعات برای دستیابی به نتایج تحقیق از فن فراتحلیل از طریق مطالعه و فیش‌برداری از کتب، مقالات، پژوهش‌ها و پایان‌نامه‌های نگارش یافته در موضوعات مرتبط استفاده شده است. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده، عواملی همچون موقعیت جغرافیایی اقوام ایران، تحولات منطقه‌ای، سیاسی کردن هرگونه مطالعات قومی، فقدان توازن توسعه ملی و شبکه‌های رادیکال قومی مذهبی مهم‌ترین عوامل واگرایی در بین اقلیت‌های قومی ایران بوده و پایداری سرزمین، بنیادهای

فرهنگی، احزاب سیاسی، مشارکت سیاسی و عامل تاریخی به صورت ترکیبی مهم‌ترین عوامل همگرایی و انسجام ملی اقلیت‌های قومی در برقراری امنیت عمومی هستند.

«نقش رسانه‌های ارتباط جمعی در ایجاد گرایش‌های انسجام بخش ملی در نیجریه» عنوان تحقیقی است که توسط اوسابوچین آمیینی¹ (1992)، انجام گرفته است. این تحقیق با استفاده از روش پیمایش و در میان سه گروه قومیتی «بروم»²، «جاراوا آفیزر»³ و «مادها»⁴ به عنوان جامعه آماری به انجام رسیده است. در این تحقیق گرایش‌های انسجام بخش در قالب پنج بعد زیر مورد سنجش قرار گرفته است: 1- رفتارهای انسجام بخش فضایی (نظیر کار کردن و دیدن استان‌های دیگر) 2- رفتارهای انسجام بخش انجمنی (نظیر کار کردن در یک قبیله دیگر، اجازه دادن به فرزند برای ازدواج با فردی از قبیله دیگر) 3- رفتارهای انسجام بخش حکومتی (نظیر فراهم ساختن زمینه مسافرت بین استانی) 4- استفاده از زبان مشترک و 5- اعتماد بین قومیتی. نتایج نشان می‌دهند که با توجه به نوع رسانه ارتباطی و نیز نوع گرایش‌های انسجام‌بخش، تأثیرگذاری رسانه‌های ارتباط جمعی تفاوت پیدا می‌کند و اینکه نیجریه برای نیل به انسجام ملی بایستی از یک سیاست رسانه‌ای یکدست بهره بگیرد. رادیو، تلویزیون، روزنامه و هفته‌نامه و مجله عمده‌ترین رسانه‌های ارتباط جمعی بودند که در این تحقیق تأثیرگذاری‌شان به عنوان متغیر مستقل مورد بررسی قرار گرفته است. در عین حال، نتایج این تحقیق بیانگر این واقعیت نیز می‌باشند که تأکید صرف بر رسانه‌های ارتباط جمعی به عنوان ابزار عمده انسجام ملی در نیجریه ممکن است که نتایج حداقلی را به دنبال داشته باشد. لذا در این راستا محقق به نقش تأثیرگذار کارگزاران جامعه‌پذیری نظیر مدرسه، خانواده و گروه‌ها در ایجاد انسجام ملی در نیجریه اشاره می‌کند.

مبانی نظری

امنیت به لحاظ لغوی نداشتن دلهره و اضطراب و دغدغه و یا مصونیت و نداشتن بیم و احساس تهدید نسبت به منافع اساسی است. ناامنی حالتی تهدیدآمیز است که در معرض خطر بودن را القاء می‌کند. خطر یا همان عاملی که وجودش سلب‌کننده امنیت است، هر

1 - Osabuohein P Amienyi

2- Brom

3- Jarawa Afzir

4- Madaha

عامل یا وصفی را در برمی‌گیرد که محل بر وجود و کمالات آن باشد و نیازها، کمبودها، نقصان‌ها و اختلالات را افزایش می‌دهد. ناامنی حالتی است همواره با خطر و خطر عاملی است در جهت بر هم زدن تعادل حیاتی و روانی و اجتماعی برای شخص و یا گروه یا جامعه. خطر عاملی است که دارایی انسان، گروه و جامعه را سلب و کمالات و توانایی‌های آن‌ها را نابود ساخته و یا به حداقل کاهش می‌دهد. امنیت در خود حامل معانی اطمینان، نبود ترس و در امان بودن و نهراسیدن است؛ یعنی از احساس امنیت (حالات و موقعیت‌های ذهنی) ناامنی و اطمینان خارجی (موقعیت‌های عینی و برونی) در این واژه نهفته است (پورمؤذن جامی، 1384: 19). در دیدگاه سنتی امنیت صرفاً به معنای حصول شرایط فردی، گروهی، اجتماعی است که عاری از خشونت و پرخاشگری باشد. در دیدگاه مدرن و نوین امنیت هم ایمنی ناشی از فقدان خشونت را در برمی‌گیرد و بستگی به شرایطی دارد که انسان، به لحاظ شغلی، خانوادگی، فکری، عقیدتی، سیاسی، فرهنگی و مانند آن نیز، در آسودگی یا در رفاه و آسایش باشد (کاشانی، 1384: 128).

یکی از ابعاد بسیار مهم امنیت، بعد اجتماعی آن است. منظور از امنیت اجتماعی آرامش و آسودگی خاطری است که هر جامعه مؤظف است برای اعضای خود در زمینه‌های شغلی، اقتصادی، سیاسی و قضایی ایجاد کند؛ بنابراین امنیت اجتماعی چیزی نیست جز حالتی از آسودگی خاطر مردم از ترس، تهدید و اضطراب و مصون ماندن جان، مال، ناموس، هویت و اعتقادات آنان از هرگونه تهدید مفروض (سروستانی، 1382: 5).

موضوع امنیت از لحاظ سطوح، به امنیت فردی، امنیت ملی، امنیت سیاسی، امنیت فرهنگی و امنیت اقتصادی تقسیم می‌گردد:

امنیت فردی: عبارت است از حالتی که فرد (جسماً و روحاً) در آن فارغ از ترس و آسیب رساندن به جان، مال و یا آبروی خود یا از دست دادن آن‌ها زندگی کند. امنیت فردی را باید در ایمان واقعی، آرامش روحی، اطمینان و طمأنینه نفس و یاد خداوند متعال جستجو کرد. همچنین می‌توان با رویکرد فلسفی به موضوع امنیت فردی نگریست و به لحاظ مفهومی و نه مصداقی، انسان و جایگاه وی را در نظام هستی مورد بررسی قرار داد. در این رویکرد، امنیت داشتن انسان به معنای ثبات هویت شخصی او، نسبت به خودش، خدا و جهان با توجه به پویایی اصیل اندیشه انسانی هست و ناامنی

انسان به معنای فروپاشی شخصیت، جایگاه و هویت انسان نسبت به خدا، خودش و جهان و در نتیجه بحران هویت او در نظام هستی است (آشوری، 1388: 25).

امنیت ملی: به تعبیر رابرت ماندل، معنی کردن مفهوم امنیت ملی در جهان امروز کار پیچیده‌ای است (ماندل، 1379). در ساده‌ترین تعاریف، امنیت ملی این‌گونه تعریف می‌شود: توانایی یک ملت برای حفاظت از ارزش‌های حیاتی (استقلال سیاسی و تمامیت ارضی، رفاه اقتصادی، سعادت، وحدت ملی، هماهنگی جمعی، نظم و آرامش داخلی، حیثیت و اعتبار ملی و باورهای دینی و اعتقادی) داخلی در مقابل تهدیدات خارجی و اینکه کشورها چگونه سیاست‌های لازم را برای حمایت از ارزش‌های داخلی در مقابل تهدیدات خارجی، اتخاذ می‌کنند. در گذشته، مهم‌ترین ابزار تأمین امنیت ملی، توانایی و امکانات نظامی بود. امروزه و تحت تأثیر دگرگونی‌های ملی و بین‌المللی، به‌منظور تأمین امنیت ملی باید به ابزارهای دیگری هم توسل جست. بدین ترتیب در مفهوم سنتی، امنیت بین‌المللی برخاسته از اندیشه‌های واقع‌گرایی در سیاست بین‌المللی است. جنبه‌ای که امنیت را امری کاملاً نظامی تلقی می‌کند و امور نظامی را از نظر سلسله‌مراتب در رأس قرار می‌دهد (احمدی، 1381: 21).

امنیت سیاسی: به معنای تأمین آرامش لازم توسط حاکمیت یک کشور برای شهروندان قلمرو خویش، از راه مقابله با تهدیدات مختلف خارجی و همچنین تضمین حقوق سیاسی آنان در مشارکت، جهت تعیین سرنوشت اجتماعی و سیاسی آن‌ها است. نظام سیاسی در راستای امکان‌بخشی و تسهیل مشارکت و دخالت مردم در تعیین سرنوشت خود و جامعه می‌بایستی امنیت و حضور آزادانه و برابر ایشان را فراهم آورد و هیچ‌کس را به داشتن باور سیاسی خاصی وادار یا بازداشت نکند. در واقع، امنیت سیاسی به معنای وجود دستگامی سیاسی است که در آن مردم آزادانه و بدون ترس و وحشت بتوانند مواضع سیاسی و باورهای خود را هرچند مخالف دولت باشد، در چارچوب قوانین موجود بیان کنند و کسی حق تعرض به دیگران را به دلیل ابراز عقیده سیاسی نداشته باشد (افتخاری، 1384: 67).

امنیت فرهنگی: در تعاریف عام، فرهنگ عبارت است از مجموعه عادت‌ها، باورها، اعتقادات، اخلاقیات و ارزش‌هایی که می‌توانند به‌عنوان یک عامل مشترک در میان مردم یک کشور جایگاه ویژه‌ای پیدا کنند. بسیاری معتقدند بحث از امنیت فرهنگی در ذیل

موضوع امنیت ملی قرار دارد و یکی از مؤلفه‌های اصلی آن را تشکیل می‌دهد. برای مثال، همین اواخر گفته می‌شد که مؤلفه‌های نظامی، نقش تعیین‌کننده خود در تأمین امنیت ملی کشورها را تا حدی از دست داده‌اند و عوامل دیگری همچون ملاحظات اقتصادی و فرهنگی در تضمین امنیت ملی سهیم شده‌اند. در قرن 21 ضروری است که بر مدخلیت بیشتر «عضو فرهنگ» و اهمیت آن تأکید زیادتری ورزید. تأکید بر عناصر «فرهنگی» و «ارزشی» امنیت ملی با تعاریف عرضه‌شده از اصطلاح‌های اخیر هم تناسب دارد. تقویت و اعتلای تمدن و فرهنگ و مبارزه با تهاجم و تخاصم فرهنگی را می‌توان در حکم راهبردهایی برای تضمین امنیت ملی و فرهنگی دانست. اساساً امنیت ملی، هم به‌مثابه وسیله نیل انسان و جوامع بشری به غایات خود و هم به‌منزله هدف و نیازی حیاتی که ابزارها و امکانات مادی و معنوی در پی تحقق آن هستند، مطرح است. بدین ترتیب، فلسفه تأسیس تمدن‌ها و نهادهای عمومی و حکومت‌های زیرمجموعه آن‌ها، در پاسخ به این نیاز ضروری است (اخوان کاظمی، 1378: 30).

امنیت اقتصادی: از نظر رابرت ماندل امنیت اقتصادی عبارت است از: میزان حفظ و ارتقای شیوه زندگی مردم یک جامعه از طریق تأمین کالاها و خدمات؛ هم از مجرای عملکرد داخلی و هم حضور در بازارهای بین‌المللی (ماندل، 1379: 201). بوزان² نیز از امنیت اقتصادی سخن رانده و در سه سطح فردی، گروه‌ها و طبقات به این موضوع می‌پردازد. از نظر وی، در سطح فردی، امنیت اقتصادی به میزان دسترسی انسان به ضروریات زیستی (غذا، آب، سرپناه و آموزش) مربوط است. در سطوح بالاتر، ایده امنیت اقتصادی با دامنه وسیعی از بحث‌های بسیار اساسی درباره اشتغال، توزیع درآمد و رفاه مرتبط است. به نظر بوزان، امنیت اقتصادی فرد تنها به شرایط زیستی محدود نمی‌شود، بلکه تأمین این امنیت به معنی حفظ سطح مشخصی از استاندارد زندگی است. به‌عنوان نمونه، اشتغال یا حق حداقل دستمزد را باید از شرایط ضروری امنیت اقتصادی بدانیم (بوزان، 1998: 39).

فرهنگ: فرهنگ مجموعه دستاوردهای مادی و غیرمادی بشر در طول حیات اجتماعی خویش است (گولد و کولب، 1384: 629). فرهنگ مجموعه پیچیده‌ای است

1- Mandel

2- Buzan

متضمن معلومات، اعتقادات، هنرها، اخلاق، قوانین، آداب و رسوم و تمایلات، قابلیت‌ها و عادات مکتسبه که آدمی در حالت عضویت در یک اجتماع حاصل می‌نماید (منصوری، 1370: 9).

امروزه مباحث فرهنگی بیش از هر زمان دیگر توجه متفکران، دانشمندان و جامعه‌شناسان را به خود جلب کرده است. به لحاظ نقش و جایگاه ویژه‌ای که فرهنگ در تعاملات و مناسبات انسانی دارد، بهره‌برداری سوء از این امکان بشری به‌وسیله کشورهای سلطه‌گر نیز مورد توجه قرار گرفته است. فرهنگ سودمندگرایانه حاکم بر غرب با توجه به استیلای فناوری خود در پی بسط و تسری الگوی فرهنگی خویش به جوامعی برآمده است که امکان بهره‌گیری از این ابزارها را ندارد. کشورهای غربی دوام و بقای خود را در بسط و تعمیم الگوهای مصرف‌گرایانه مادی یافته‌اند. چنین نیتی باعث شده است تا آنان با استفاده از ابزارهای ارتباطی موجود، نسبت به تبلیغ و ارائه الگوهای فرهنگی غرب اقدام کنند. با استیلای غرب بر علوم انسانی به‌ویژه علوم اجتماعی، این شناخت برای آنان به وجود آمده که واکنش‌های بشری، ریشه در الگوی رفتار یک جامعه دارد که در مجموع شامل باورهای ارزشی معرفتی، اعتقادی و هنجاری آن جامعه می‌شود. تمایل درونی بشر به الگوهای فرهنگی خود، مهم‌ترین مانع در مقابل الگوهای بیگانه است و این امر مهم به توانایی و رفتار قابلیت‌های یک نظام فرهنگی بستگی دارد که بتواند نیازهای جدید جامعه خود را پاسخ دهد. امروزه مسائل فرهنگی، هم در سطح ملی و هم در سطح بین‌المللی مورد توجه قرار گرفته است؛ زیرا این مؤلفه قدرت به نسبت سایر مؤلفه‌های سیاسی و اقتصادی جامعه، هم تأثیرپذیراست و هم تأثیرگذار. در تبیین راهبرد ملی، باید توجه خاص به مؤلفه فرهنگ داشت؛ زیرا فرهنگ همواره در کنار راهبرد نظامی و اقتصادی هر کشور قرار دارد. نهادها و مؤسسات آموزشی، رسانه‌های گروهی و ارتباط جمعی و بنیادهای فرهنگی در کشورهای مختلف ارتباط تنگاتنگی با پیشرفت فرهنگ و انتقال باورهای ارزشی و معرفتی اجتماعی آن جامعه دارند. فرهنگ همچنین یکی از عوامل وحدت و یکپارچگی جامعه به شمار می‌آید. تضادها و مناقشات موجود در اروپا و آسیا بیشتر به علت تعلق ارزشی و معرفتی نسبت به یکدیگر بوده است (اسمیت، 1387: 22).

روش پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف، از نوع کاربردی است. برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده شد؛ بنابراین روش پژوهش حاضر توصیفی و از نوع پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش، کلیه ساکنین استان سیستان و بلوچستان که بر اساس آخرین سرشماری به تعداد 2534327 نفر می‌باشند. حجم نمونه به دست آمده بر اساس فرمول کوکران، 384 نفر و روش نمونه‌گیری به صورت خوشه‌ای می‌باشد که 5 شهر از شهرهای استان (زابل، زاهدان، ایرانشهر، چابهار و سراوان) انتخاب شدند. در هر شهر به نسبت حجم جامعه تعداد آزمودنی‌ها از مردان و زنان شیعه و اهل سنت آن شهر به طور تصادفی انتخاب شدند. البته سعی شد تا حد امکان این شهرها بر اساس چنج لوپ اصلی شمال، جنوب، شرق، غرب و مرکز استان انتخاب شوند. این حجم نمونه با توجه به ماهیت روش تحقیق و تعدد نمونه‌های فرعی انتخاب شده است و سعی بر آن بود که در هر لوپ یا نقطه جغرافیایی بیش از 75 نفر انتخاب شده باشند. همچنین در هر شهر به صورت تصادفی تعدادی از مراکز رفاهی، فرهنگی، تجاری، آموزشی، نظامی، امنیتی، ادارات دولتی و مراکز قضایی و واحدهای وابسته و همچنین عامه مردم به عنوان نمونه انتخاب و مورد ارزیابی قرار گرفتند.

در این پژوهش ابزار گردآوری داده‌ها در چارچوب روش میدانی و پرسشنامه محقق‌ساخته (32 سؤالی) بوده است. برای تعیین روایی، با کارشناسان و خبرگان مصاحبه و طرح اولیه پرسشنامه تهیه گردید و در اختیار کارشناسان و خبرگان قرار گرفت. برای برآورد ضریب پایایی پرسشنامه‌های مورد استفاده در پژوهش حاضر، ابتدا 95 نسخه از آن‌ها در اختیار آزمودنی‌ها قرار گرفت که نتایج آن برحسب آلفای کرونباخ 91. به دست آمد که این مقادیر ضریب اعتماد، نشان‌دهنده پایایی نسبتاً بالای این پرسشنامه‌ها می‌باشد. تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو بخش آمار توصیفی و آمار استنباطی صورت پذیرفت. در سطح آمار توصیفی از جداول توزیع فراوانی، محاسبه درصد، میانگین و انحراف معیار و در بخش آمار استنباطی از آزمون t و فریدمن استفاده شد و تمامی محاسبات آماری توسط نرم‌افزار spss 23 صورت پذیرفته است.

یافته‌های پژوهش

بررسی گویه‌ها نشان می‌دهد از میان پاسخ‌دهندگان، 53 درصد را مردان و 47 درصد را زنان تشکیل می‌دهند. از میان پاسخ‌دهندگان، 26/8 درصد در گروه سنی زیر 25 سال، 50/3 درصد در گروه سنی 25 تا 40 سال و 22/9 درصد در گروه سنی بالای 40 سال قرار دارند؛ برحسب تحصیلات نیز 23/7 درصد دیپلم و زیر دیپلم، 15/9 درصد دارای مدرک کاردانی، 40/1 درصد دارای سطح تحصیلات کارشناسی، 18/2 درصد کارشناسی ارشد و 2/1 درصد پاسخگویان دارای سطح تحصیلات دکتری می‌باشند. همچنین برحسب وضعیت شغلی، 21/1 درصد را محصلین، 27/8 درصد را شاغلین در ادارات دولتی، 18/2 درصد را صاحبان مشاغل نظامی و انتظامی، 17/2 درصد را دارای مشاغل آزاد و 15/6 درصد را زنان خانه‌دار تشکیل می‌دهند.

آمارهای توصیفی

جدول زیر آماره‌های توصیفی سؤالات پژوهش را در وضعیت موجود نشان می‌دهند. در این جدول اطلاعات مربوط به آمار توصیفی مربوط به عامل فرهنگ مذهبی و باورهای دینی نشان داده می‌شود.

جدول 1: آمار توصیفی گویه‌های عامل فرهنگ مذهبی و باورهای دینی

ردیف	گویه	شدت	فراوانی	درصد	میانگین	انحراف معیار
1	برگزاری جلسات صمیمانه در مساجد و مراکز مذهبی	خیلی کم	10	2/60	3/78	.997
		کم	30	7/81		
		متوسط	91	23/70		
		زیاد	155	40/36		
		خیلی زیاد	98	25/52		
2	ایجاد و گسترش نهادهای مشارکتی نظیر بسیج در جهت افزایش سطح ارتباطات و تقویت احساس همدلی	خیلی کم	5	1/30	3/70	.880
		کم	20	5/21		
		متوسط	133	34/64		
		زیاد	153	39/84		
		خیلی زیاد	73	19/01		
3		خیلی کم	9	2/34	3/88	0/942
		کم	14	3/65		

ردیف	گویه	شدت	فراوانی درصد	میانگین	انحراف معیار
	تنظیم برنامه‌های آموزشی برای تقویت مراکز فرهنگی و کانون‌های پرورش فکری در سطح محلی و استانی	متوسط	101	30/26	
		زیاد	152	39/58	
		خیلی زیاد	108	28/13	
4	ایجاد مراکز مشاوره در مساجد، مدارس و گسترش نهضت سوادآموزی به‌منظور ترویج سوادآموزی	خیلی کم	0	0/00	0/896
		کم	19	4/95	
		متوسط	86	22/40	
		زیاد	132	34/38	
		خیلی زیاد	147	38/28	
5	گسترش نهادهای آموزشی، فرهنگی و ورزشی در راستای پر کردن اوقات فراغت جوانان	خیلی کم	0	0/00	0/747
		کم	5	1/30	
		متوسط	65	16/93	
		زیاد	174	45/31	
		خیلی زیاد	140	46/36	

در گویه اول که مربوط به برگزاری جلسات صمیمانه در مساجد و مراکز مذهبی به‌منظور رفع مشکلات افراد می‌باشد، آمارها نشان می‌دهد که بیش از 70 درصد پاسخگویان سهم این گویه را در ایجاد و ارتقاء امنیت پایدار در استان بالاتر از متوسط دانسته‌اند و این گویای اهمیت این موضوع می‌باشد. در گویه دوم، یعنی ایجاد و گسترش نهادهای مشارکتی نظیر بسیج نیز وضعیت به همین گونه می‌باشد و 50 درصد پاسخگویان سهم این گویه را خیلی زیاد عنوان کرده‌اند. با نگاهی به میانگین گویه‌های مربوط به عامل فرهنگ مذهبی و باورهای دینی مشاهده می‌شود که تمامی گویه‌های مطرح شده میانگین بالایی در نمره‌دهی افراد داشته‌اند و این موضوع، بیانگر اهمیت و نقش این عامل در ایجاد و ارتقاء امنیت پایدار در استان می‌باشد.

جدول 2: آمار توصیفی گویه‌های عامل شیخوخت و ریش‌سفیدی

ردیف	گویه	شدت	فراوانی درصد	میانگین	انحراف معیار
1	تلاش بزرگان قومی و ریش‌سفیدان جهت ایجاد آرامش روانی در جامعه و افکار عمومی	خیلی کم	0	0/000	0/755
		کم	10	2/60	
		متوسط	34	8/85	
		زیاد	140	36/46	

ردیف	گویه	شدت	فراوانی	درصد	میانگین	انحراف معیار
2	استفاده از ظرفیت معتمدین محلی و قومی جهت تقویت همزیستی اقوام	خیلی زیاد	200	52/08	4/28	0/850
		خیلی کم	0	0/000		
		کم	20	5/21		
		متوسط	40	10/42		
		زیاد	138	35/94		
3	تأکید بزرگان و ریش سفیدان بر کاهش نزاع و افزایش خویشتن‌داری	خیلی زیاد	186	48/44	4/38	0/725
		خیلی کم	0	/000		
		کم	5	1/30		
		متوسط	40	10/42		
		زیاد	139	36/20		
4	استفاده از نقش ریش سفیدان در حل مشکلات امنیتی استان	خیلی زیاد	200	52/08	4/31	0/871
		خیلی کم	10	2/60		
		کم	5	1/30		
		متوسط	29	7/55		
		زیاد	151	39/32		
		خیلی زیاد	189	49/22		

در مورد عامل شیخوخیت و ریش سفیدی، گویه اول مربوط به تلاش بزرگان قومی و ریش سفیدان جهت ایجاد آرامش روانی در جامعه می‌باشد. آمارها نشان می‌دهد که این عامل بیشترین میانگین را در میان گویه‌های این عامل به خود اختصاص داده است و مهم‌ترین نقش را از این حیث در ایجاد امنیت پایدار در استان ایفا می‌کند.

جدول 3: آمار توصیفی گویه‌های عامل نهادهای آموزشی و مراکز آموزش عالی

ردیف	گویه	شدت	فراوانی	درصد	میانگین	انحراف معیار
1	برگزاری جلسات آزاداندیشی در دانشگاه‌ها	خیلی کم	0	0/000	3/87	0/769
		کم	10	2/60		
		متوسط	112	29/17		
		زیاد	181	47/14		
		خیلی زیاد	81	21/09		
2	بهره‌گیری از ظرفیت‌های حوزه‌های علمیه اهل سنت و اهل تشیع	خیلی کم	10	2/60	3/98	0/980
		کم	25	6/51		

ردیف	گویه	شدت	فراوانی	درصد	میانگین	انحراف معیار
		متوسط	52	13/54		
		زیاد	171	44/53		
		خیلی زیاد	126	32/81		
3	برگزاری جلسات پرسش و پاسخ در دانشگاه‌ها به‌منظور مقابله با کج‌فهمی‌ها و روشن‌گری در زمینه‌های سیاسی و اجتماعی	خیلی کم	5	1/30	0/922	3/94
		کم	10	2/60		
		متوسط	115	29/95		
		زیاد	127	33/07		
		خیلی زیاد	127	33/07		
		خیلی کم	0	0/000		
4	گردآوری رساله‌های دانشگاهی با موضوعات فرهنگی و ارتباط بین فرهنگ و امنیت	خیلی کم	10	2/60	0/717	3/68
		متوسط	148	38/54		
		زیاد	179	46/61		
		خیلی زیاد	47	12/24		
		خیلی کم	5	1/30		
5	ترویج جلسات مشاوره جهت گسترش اشعار حکمت‌آموز، آیین‌ها و باورها	کم	23	5/99	0/816	3/62
		متوسط	130	33/85		
		زیاد	182	47/40		
		خیلی زیاد	44	11/46		
		خیلی کم	15	3/91		
6	برگزاری جلسات با موضوع احیای مفاخر فرهنگی در استان	کم	30	7/81	0/942	3/52
		متوسط	126	32/81		
		زیاد	166	43/23		
		خیلی زیاد	47	12/24		
		خیلی کم	10	2/60		
7	تهیه و پخش کتاب‌هایی با موضوعیت هنر، آداب‌ورسوم و ادبیات استان در مدارس	کم	29	7/55	/954	3/60
		متوسط	136	32/81		
		زیاد	140	36/46		
		خیلی زیاد	69	17/97		
		خیلی کم	10	2/60		
8	استفاده از شیوه‌های نوین و جذاب در آموزش مباحث فرهنگی در مدارس	کم	25	6/51	0/980	3/90
		متوسط	71	18/49		
		زیاد	167	43/49		
		خیلی کم	10	2/60		

ردیف	گویه	شدت	فراوانی	درصد	میانگین	انحراف معیار
9	دقت نظر در به کارگیری معلمین درس پرورشی در مدارس	خیلی زیاد	111	28/91	3/66	10/05
		خیلی کم	10	2/60		
		کم	45	11/72		
		متوسط	103	26/30		
		زیاد	131	34/11		
		خیلی زیاد	95	24/74		

با توجه به آمار ارائه شده در جدول بالا که مربوط به گویه‌های عامل نهادهای آموزشی می‌شود مشاهده می‌گردد، از نظر پاسخ‌دهندگان تمامی گویه‌های سهم بالایی در ایجاد امنیت در استان خواهند داشت و به‌طور کاملاً تأثیرگذار باعث ارتقاء امنیت پایدار خواهند شد. از نظر پاسخ‌دهندگان، برگزاری جلسات آزاداندیشی در دانشگاه‌ها، بهره‌گیری از ظرفیت‌های حوزه‌های علمیه اهل سنت و اهل تشیع، برگزاری جلسات پرسش و پاسخ در دانشگاه‌ها همگی بر ارتقاء امنیت در استان مؤثر بوده و به همچنین به حفظ آن در استان کمک خواهند کرد.

جدول 4: آمار توصیفی گویه‌های عامل رسانه‌های گروهی

ردیف	گویه	شدت	فراوانی	درصد	میانگین	انحراف معیار
1	عدم جهت‌گیری قومی و مذهبی رسانه‌های گروهی	خیلی کم	10	2/60	4/02	1/054
		کم	29	7/55		
		متوسط	62	16/15		
		زیاد	125	32/55		
		خیلی زیاد	158	41/15		
2	تهیه و پخش برنامه‌های آموزشی با محوریت اشاعه و احیای آداب و رسوم اقوام جهت تقریب آن‌ها به یکدیگر	خیلی کم	0	0/000	3/85	0/77
		کم	10	2/60		
		متوسط	117	30/47		
		زیاد	178	46/35		
		خیلی زیاد	79	20/57		
3	آگاه‌سازی در خصوص ماهیت و اهداف بیگانگان از تفرقه‌انگیزی میان اقوام	خیلی کم	0	0/000	4/09	0/859
		کم	24	6/25		
		متوسط	53	13/80		
		زیاد	170	44/27		

ردیف	گویه	شدت	فراوانی	درصد	میانگین	انحراف معیار
4	تولید برنامه‌هایی جهت افزایش حس میهن‌پرستی با تأکید بر مؤلفه‌های ملی و مذهبی	خیلی زیاد	137	35/68	4/1	0/767
		خیلی کم	0	0/000		
		کم	10	2/60		
		متوسط	65	16/93		
		زیاد	185	48/18		
5	بهره‌گیری از ظرفیت هنری سینما و تئاتر به‌منظور رساندن پیام وحدت‌بخش در جامعه	خیلی زیاد	124	32/29	4/05	0/814
		خیلی کم	0	0/000		
		کم	14	3/65		
		متوسط	75	19/53		
		زیاد	171	44/53		
6	ایجاد مراکز فرهنگی مانند سینما و آموزشگاه‌های موسیقی	خیلی زیاد	124	32/29	3/73	0/92
		خیلی کم	5	1/30		
		کم	24	6/25		
		متوسط	126	32/81		
		زیاد	144	37/50		
7	اهمیت دادن به هنر، آداب‌ورسوم و ادبیات اقوام در رسانه ملی	خیلی زیاد	85	22/14	3/93	0/884
		خیلی کم	5	1/30		
		کم	18	4/69		
		متوسط	79	20/57		
		زیاد	177	46/09		
8	آموزش زبان و ادبیات قومی محلی	خیلی زیاد	109	28/39	3/36	1/06
		خیلی کم	25	6/51		
		کم	38	9/90		
		متوسط	154	40/10		
		زیاد	58	15/10		
9	ادبیات و اشعار حماسی کهن و قومی با موضوع تقویت هویت ملی	خیلی زیاد	78	20/31	3/66	0/937
		خیلی کم	0	0/000		
		کم	47	12/24		
		متوسط	114	29/69		
		زیاد	145	37/76		
10	ایجاد زمینه مشارکت بین سازمان‌های متولی در جهت اجرای برنامه‌های فرهنگی در استان	خیلی کم	0	0/000	/365	/837
		کم	37	9/64		

ردیف	گویه	شدت	فراوانی	درصد	میانگین	انحراف معیار
11	ایجاد فضاها و اماکن فرهنگی به‌منظور ترویج مسائل فرهنگی و آگاه‌سازی خانواده‌های استان	متوسط	127	33/07	4/02	.873
		زیاد	155	40/36		
		خیلی زیاد	65	16/93		
		خیلی کم	0	0/000		
		کم	18	4/69		
		متوسط	67	17/45		
12	برگزاری نمایشگاه‌های فرهنگی و سنتی در راستای ارتقاء بیشتر فرهنگ و آداب و سنن در سطح استان	زیاد	190	49/48	3/79	0/805
		خیلی زیاد	109	28/39		
		خیلی کم	10	2/60		
		کم	9	2/34		
		متوسط	126	32/81		
		زیاد	145	37/76		
13	تقویت همبستگی ملی از طریق رسانه‌ها بومی محلی (با تأکید بر صداوسیما استان)	خیلی زیاد	171	44/53	4/22	0/927
		خیلی کم	0	0/000		
		کم	17	4/43		
		متوسط	51	13/28		
		زیاد	145	37/76		
		خیلی زیاد	171	44/53		
14	افزایش مشارکت مدنی در قالب شبکه‌های اجتماعی مجازی و غیرمجازی	خیلی کم	5	1/30	3/95	0/841
		کم	21	5/47		
		متوسط	95	24/74		
		زیاد	129	33/59		
		خیلی زیاد	134	34/90		
		خیلی کم	5	1/30		

آمارهای بالا نشان می‌دهد عامل رسانه‌های گروهی از جمله عوامل مهم در ایجاد امنیت در استان سیستان و بلوچستان می‌باشد. همان‌طور که از جدول بالا پیداست، بیش از 70 درصد پاسخگویان عدم جهت‌گیری قومی و مذهبی رسانه‌های گروهی را عاملی مهم در ایجاد امنیت در استان ارزیابی کرده‌اند. همچنین گویه‌های مربوط به عوامل فرهنگی نظیر تولید برنامه‌هایی جهت افزایش حس میهن‌پرستی، از دیدگاه پاسخگویان بسیار حائز اهمیت شمرده شده است. آمار بالا نشان می‌دهد رسانه‌های گروهی نیز سهم بسیاری در ایجاد همبستگی ملی و برقراری امنیت ایفا می‌کند. تأکید

بر اشتراکات، احترام متقابل به آداب و رسوم، توجه به ادبیات قومی و محلی همگی بر این مهم تأثیرگذار بوده و نمی‌توان از نقش آن‌ها چشم‌پوشی نمود.

آمار استنباطی

در این بخش به بررسی فرضیه‌های مطرح شده با استفاده از آزمون t تک‌نمونه‌ای و با بهره‌گیری از نرم‌افزار SPSS خواهیم پرداخت.

فرضیه اول: فرهنگ مذهبی و باورهای دینی بر ایجاد امنیت پایدار در استان سیستان و بلوچستان تأثیر معناداری دارد.

بررسی‌های آماری نشان می‌دهد میانگین میزان تأثیر عامل فرهنگ مذهبی و باورهای دینی بر ایجاد امنیت پایدار در استان برابر $19/58$ است که بیانگر اهمیت بالای این عامل بر امنیت می‌باشد. همچنین یافته‌های به‌دست‌آمده حاکی از آن است که آماره $t = 28/21$ و سطح معناداری $Sig = 0/000$ است که بیانگر معنادار بودن رابطه مذکور و تأیید فرضیه نخست می‌شود؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت فرهنگ مذهبی و باورهای دینی بر ایجاد امنیت پایدار در استان سیستان و بلوچستان تأثیرگذار است.

جدول 5: نتایج آزمون آماری t تک متغیره تأثیر عامل اول

شدت	فراوانی	تعداد	میانگین	انحراف معیار	آزمون آماری
کم	19	384	19/58	3/18	$t = 28/21$
متوسط	130				
زیاد	235				
					$Sig = 0/000$

فرضیه دوم: فرهنگ شیخوخت و ریش‌سفیدی بر ایجاد امنیت پایدار در استان سیستان و بلوچستان تأثیر معناداری دارد.

در فرضیه دوم به بررسی تأثیر فرهنگ شیخوخت و ریش‌سفیدی بر ارتقاء امنیت پرداخته شد. نتیجه آزمون آماری تی حاکی از آن است که با توجه به $Sig = 0/000$ و معنادار بودن رابطه می‌توان گفت فرهنگ ریش‌سفیدی نیز بر ایجاد امنیت تأثیرگذار بوده و باعث ارتقاء آن در استان خواهد شد. علاوه‌براین، نتایج آزمون مقدار میانگین برابر $17/35$ و مقدار آماره $t = 46/97$ می‌باشند.

جدول 6: نتایج آزمون آماری t تک متغیره تعامل دوم

شدت	فراوانی	تعداد	میانگین	انحراف معیار	آزمون آماری
کم	55				t= 46/97
متوسط	197	384	17/35	2/23	
زیاد	132				Sig= 0/000

فرضیه سوم: نهادهای آموزشی و مراکز آموزش عالی بر ایجاد امنیت پایدار در استان سیستان و بلوچستان تأثیر معناداری دارند.

با توجه به نتایج ارائه شده در جدول زیر می‌توان مشاهده کرد که میزان معناداری با ضریب اطمینان 95 درصد کمتر از 0/05 بوده و این بیانگر معنادار بودن رابطه و تأیید فرضیه می‌باشد. پس می‌توان گفت نهادهای آموزشی و مراکز آموزش عالی بر ایجاد امنیت پایدار در استان سیستان و بلوچستان تأثیرگذار بوده و از این عامل نمی‌توان چشم‌پوشی کرد. همچنین میانگین میزان تأثیر عوامل آموزشی 23/76 و با انحراف معیار 4/94 و t= 26/71 می‌باشد.

جدول 7: نتایج آزمون آماری t تک متغیره تأثیر عامل سوم

شدت	فراوانی	تعداد	میانگین	انحراف معیار	آزمون آماری
کم	34				t= 26/71
متوسط	207	384	33/76	4/94	
زیاد	143				Sig= /000

فرضیه چهارم: رسانه‌های صوتی، تصویری و گروهی به معنی کلمه، بر ایجاد امنیت پایدار در استان سیستان و بلوچستان تأثیر معناداری دارند.

با توجه به آمار ارائه شده می‌توان گفت عامل رسانه‌های گروهی یکی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر ایجاد امنیت پایدار به شمار می‌رود. مقدار میانگین بالای 54/43 مؤید این موضوع و اهمیت بالا و تأثیرگذاری این عامل می‌باشد. آماره t=35/82 می‌باشد و مقدار معناداری Sig= 0/000 است که با توجه به کمتر از 0/05 بودن آن می‌توان گفت که فرضیه چهارم مورد تأیید قرار می‌گیرد.

جدول 8: نتایج آزمون آماری t تک متغیره تأثیر عامل چهارم

شدت	فراوانی	تعداد	میانگین	انحراف معیار	آزمون آماری
کم	11				t= 35/82
متوسط	104	384	54/43	6/81	
زیاد	269				Sig= /000

رتبه‌بندی

در این قسمت، در بخش نخست به رتبه‌بندی عوامل تأثیرگذار بر ایجاد امنیت پایدار در استان سیستان و بلوچستان با استفاده از آزمون فریدمن پرداخته می‌شود.

جدول 9: نتایج آزمون رتبه‌ای فریدمن جهت اولویت‌بندی عوامل

عوامل	میانگین رتبه‌ای	آماره χ^2	درجه آزادی	سطح معناداری
رسانه‌های گروهی	3/99			
نهادهای آموزشی	3/01	1051/879	3	0/000
فرهنگ مذهبی	1/74			
فرهنگ شیخوخت	1/26			

همان‌طور که در جدول ملاحظه می‌شود، با توجه به مقدار ضریب معناداری بین عوامل شناسایی شده تفاوت معناداری وجود دارد و در نتیجه می‌توان به رتبه‌بندی و اولویت‌بندی آن‌ها پرداخت. با استفاده از آزمون فریدمن با مقایسه میزان میانگین رتبه‌ای هر عامل می‌توان مشاهده کرد عامل رسانه‌های گروهی با میانگین رتبه‌ای 3/99 دارای بالاترین میانگین بوده و مهم‌ترین عامل از دیدگاه پاسخ‌دهندگان به شمار می‌رود. عامل نهادهای آموزشی با میانگین رتبه‌ای 3/01 در رتبه دوم، عامل مذهبی با میانگین 1/74 در رتبه سوم و در نهایت عامل شیخوخت با میانگین 1/26 در اولویت آخر قرار دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از پژوهش حاضر نشان داد که متغیر گسترش نهادهای آموزشی، فرهنگی و ورزشی در راستای پر کردن اوقات فراغت جوانان، از میان عوامل فرهنگ مذهبی و باورهای دینی، متغیر تلاش بزرگان قومی و ریش‌سفیدان جهت ایجاد آرامش روانی در جامعه و افکار عمومی از میان عوامل شیخوخت و ریش‌سفیدی، متغیر بهره‌گیری از ظرفیت‌های حوزه‌های علمیه اهل سنت و اهل تشیع از میان عوامل نهادهای آموزشی و

مراکز آموزش عالی، متغیر تولید برنامه‌هایی جهت افزایش حس میهن‌پرستی با تأکید بر مؤلفه‌های ملی و مذهبی از میان عوامل رسانه‌های گروهی مهم‌ترین و بااهمیت‌ترین هستند و در رتبه اول قرار دارند؛ همان‌طوری که در جداول مشاهده می‌شود، 32 گویه در قالب ابعاد چهارگانه فرهنگی مؤثر بر امنیت پایدار بر اساس آزمون t تک‌نمونه‌ای و بر اساس حد متوسط امتیاز گویه‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. اطلاعات گردآوری‌شده در خصوص ابعاد چهارگانه مؤثر (شامل 32 گویه) در جهت دستیابی به امنیت پایدار با تأکید بر مؤلفه‌های فرهنگی، بر اساس آزمون t تک‌نمونه‌ای و بر اساس حد متوسط امتیاز گویه‌ها نشان داد که سطح معناداری محاسبه‌شده در تمامی ابعاد کمتر از 0/05 در سطح آلفا است؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت عوامل فرهنگ مذهبی باورهای دینی، نهادهای آموزشی، رسانه‌های گروهی و فرهنگ شیخوخت در دستیابی به امنیت پایدار تأثیرگذار بوده است؛ ولی همان‌طوری که مشاهده می‌شود، این اختلاف‌ها در ابعاد چهارگانه از شدت متفاوتی برخوردار است و به ترتیب با توجه به آزمون فریدمن (جدول شماره 9) عامل رسانه‌های گروهی، نهادهای آموزشی، فرهنگ مذهبی و فرهنگ شیخوخت دارای اهمیت هستند. از این‌رو، عامل رسانه‌های گروهی، دارای بیشترین تأثیر و عامل فرهنگ شیخوخت، کمترین تأثیر را در دستیابی به امنیت پایدار داشته است. همچنین از یافته‌های پژوهش حاضر این‌طور استنباط می‌شود که دستیابی به امنیت پایدار با تولید برنامه‌هایی جهت افزایش حس میهن‌پرستی با تأکید بر مؤلفه‌های ملی و مذهبی، برگزاری کارگاه‌های آموزشی در خصوص آگاه‌سازی افراد از بیگانگان تفرقه‌انگیز در میان اقوام، همکاری صداوسیما در جهت پخش برنامه‌های وحدت‌بخش، افزایش مشارکت شهروندان در شبکه‌های مجازی و ایجاد مراکز فرهنگی برای خانواده‌ها و عدم تبعیض و جهت‌گیری قومی و مذهبی در رسانه‌های گروهی تقویت می‌شود. درنهایت، بر مبنای یافته‌های تحقیق در این قسمت پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

– رسانه‌ها افکار، عقاید و نگرش‌های جدید را در میان افراد جامعه منتشر می‌کنند و با تأکید بر برخی نگرش‌ها، جنبه‌های مثبت یا منفی، آن را آشکار می‌سازند؛ بنابراین رسانه با تولید و پخش برنامه‌های تلویزیونی و رادیویی جذاب با موضوعات بومی و محلی ضمن آشنایی افراد با فرهنگ غنی اجداد و نیاکان خود فضائل اخلاقی را ترویج که به‌نوبه خود موجب امنیت می‌گردد.

- افشاگری یا آگاه‌سازی عمومی شهروندان از رسانه‌ها بهترین شیوه برای مقابله با جنگ رسانه‌ای است. در این راستا لازم است تا رسانه‌ها و مراکز آموزشی با شفاف‌سازی اهداف بیگانگان افراد جامعه را در این جبهه توانمند سازند.
- با افزایش سواد رسانه‌ای مخاطبان در هنگام استفاده از رسانه‌ها و شبکه‌های اطلاعاتی و ارتباطی به‌وضوح، شگردهای آن‌ها برای تأثیرگذاری بر مخاطبان را درک می‌کند و کمتر تحت تأثیر تبلیغات رسانه‌ها و شبکه‌های اطلاعاتی دشمن قرار می‌گیرد.
- تقویت روابط میان اقلیت‌های مذهبی: تلاش برای وحدت و همدلی مذهبی با تأکید بر اسلام به‌عنوان دین وحدت‌آفرین. اهمیت این حوزه از روابط، به دلیل گستردگی و پراکندگی جمعیت اهل تسنن در استان‌های مختلف به‌ویژه استان‌های مرزی و نقش این تعامل در استراتژی‌های کلان نظام در حوزه انسجام اسلامی در داخل و در سطح جهان اسلام است.
- تقویت صداوسیما استان‌ها در تمامی مناطق حاشیه‌ای و دور از مرکز و اهتمام بر ساخت برنامه‌ها، فیلم‌ها و سریال‌هایی که حامل پیام‌های وحدت‌بخش باشد.
- احترام به خرده‌فرهنگ‌ها و گره زدن آن با فرهنگ عمومی کشور به‌نحوی که قومیت‌ها هویت‌های فرهنگی خویش را در آن برنامه‌ریزی کنند و احساس کنند که به فرهنگ بومی و قومی آن‌ها بها داده شده و مورد احترام است.
- زمینه‌سازی مناسب توسط رسانه‌ها برای احیای فطرت و شکوفایی میل به صلح و آرامش در انسان‌ها و آگاه‌سازی آنان از موقعیت‌های مختلف زمانی و مکانی و چگونگی مواجهه با مسائل؛
- تقویت خودباوری فرهنگی و ایجاد اعتمادبه‌نفس از طریق رسانه‌های جمعی؛
- ایجاد حس همدلی و تعامل میان خرده‌فرهنگ‌ها و نهادینه کردن عناصر مثبتی چون احترام به نظرات و سلیقه‌ها و رعایت توأمان حقوق اکثریت و اقلیت؛
- فرهنگ‌سازی و انجام فعالیت‌هایی توسط نهادهای مختلف در جمهوری اسلامی مانند مجمع اهل‌بیت و شورای برنامه‌ریزی مدارس، سازمان حج و زیارت و برخی

- نهادهای مانند وزارت ارشاد، وزارت علوم و صداوسیما، به‌گونه‌ای که اجازه ندهند خرده‌فرهنگ‌های انحصارطلب و یا افراد خودسر، تندرو و افراطی جلوی وحدت ملی جامعه را بگیرد و به طبع آن امنیت اجتماعی را با خطر مواجه کند.
- از طریق رادیو، تلویزیون و جراید محلی، مفاهیمی نظیر منافع ملی، مشترکات دینی، تقریب مذاهب اسلامی و وحدت ملی، به‌گونه‌ای هنرمندانه و کارشناسی شده به نسل جوان تعلیم داده شود.
  - برنامه‌ریزی جهت ارتقاء دانش و فرهنگ عمومی اقوام ساکن در مناطق کم‌برخوردار از امکانات که در معرض ناامنی قرار دارند.
  - هدایت نهادهایی چون خانواده و مدرسه برای آموزش نسل جدید و رفع شکاف‌ها و فاصله‌های قومی.

منابع

- احمدی، سید محمد (1381). «توسعه اجتماعی و امنیت ملی». پژوهشکده تحقیقات استراتژیک.
- اخوان کاظمی، بهرام (1385). «امنیت در نظام سیاسی اسلام». تهران، کانون اندیشه جوان.
- اسمیت، فیلیپ (1387). «درآمدی بر نظریه فرهنگی». چاپ دوم، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- افتخاری، اصغر (1384). «معمای امنیت عمومی، درآمدی بر جایگاه تازه پلیس در جامعه». مجموعه مقالات کنکاشی بر جنبه‌های مختلف امنیت عمومی و پلیس، تهران، دانشگاه علوم انتظامی.
- آشوری، داریوش (1388). «تعریف‌ها و مفهوم فرهنگ». تهران: نشر آگاه.
- پورمؤذن جامی، محمد هادی (1384). «تأملی بر مفهوم نظم و امنیت و عوامل مرتبط با آن». فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، شماره اول.
- حاجیانی، ابراهیم (1391). «هویت ایرانی - اسلامی و امنیت پایدار». فصلنامه آفاق و امنیت، دوره پنجم، شماره چهاردهم.
- حافظ‌نیا، محمدرضا (1381). «جغرافیای سیاسی ایران». تهران: انتشارات سمت.
- رحمتی، داریوش؛ حیدری، شهریار؛ باغانی، رمضان علی؛ شمسانی محمد مهدی (1391). «بررسی تأثیر فرهنگ بر مقوله امنیت». فصلنامه پژوهش‌های انتظام اجتماعی، دوره چهارم، شماره چهارم، صص 213-185.
- سروستانی، صدیق (1382). «بهنجار نظم و نابهنجار رفتار». فصلنامه دانش انتظامی، شماره اول.
- عزیزی، پروانه؛ آذرکمند، رزا (1390). «بررسی عوامل واگرایی قوم بلوچ و تأثیر آن بر امنیت کشور». دانشنامه کارشناسی ارشد جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار.
- کاشانی، مجید (1384). «نقش نهادهای آموزشی در برقراری، نظارت و حفظ امنیت ملی». مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی شماره سوم، تهران: نشر آشنایی.
- کوئن، بروس (1385). «مبانی جامعه‌شناسی». (ترجمه غلام‌عباس توسلی و رضا فاضل)، تهران: انتشارات سمت.
- گولد، جولیس؛ کولب، ویلیام (1384). «فرهنگ علوم اجتماعی». (ترجمه باقر پرهام)، چاپ دوم، تهران: نشر مازیار.

- ماندل، رابرت (1377). «چهره متغیر امنیت ملی». ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران، ص 87.
- محسنی، رضاعلی (1388). «تحلیل جامعه‌شناختی امنیت اجتماعی و نقش آن در کاهش جرم و آسیب‌های اجتماعی». مجله نظم و امنیت انتظامی، دوره دوم، شماره چهارم.
- منصوری، جواد (1370). «فرهنگ استقلال». تهران، دفتر مطالعات سیاسی وزارت امور خارجه.
- نبوی، سید عبدالحسین؛ حسین‌زاده، علی حسین؛ حسینی، سیده هاجر (1389). «بررسی عوامل اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی». جامعه‌شناسی کاربردی 21، صص 73-96.
- یاورى بافقى، امیرحسین؛ مستجابى سرهنكى، حمید؛ اسماعیلی، احمدرضا (1392). «تحلیلی بر تأثیر هم‌گرایی ملی اقوام ایرانی بر امنیت عمومی جمهوری اسلامی ایران». نشریه نظم و امنیت انتظامی، دوره ششم شماره دوم.
- Buzan, Barry; Wearver, Ole (1998). "Liberalism and security: the contradictions.

Archive of SID